

Selmeci Laura Anna: Versenyjogi jogsértéssel okozott károk megtérítése

1. Bevezetés

Az általam választott téma aktualitását jelzi az a tény, hogy az elmúlt évtizedekben a versenyjogot érintő egyik leginkább előtérbe kerülő terület, a versenyjogi jogsértésekhez kapcsolódó magánjogi igényérvényesítés.

Dolgozatomban a versenyjogi jogsértések kapcsán érvényesíthető kártérítési igények elméleti, és gyakorlati vetületeit kívánom elemezni, melynek során ki kívánok térni különösen a vonatkozó európai uniós, közösségi szintű szabályozásra, valamint az ezzel összhangban deklarált hazai szabályozásra. Mindemellett dolgozatomban górcső alá veszek egyes versenyjogi jogsértéssel okozott károk kapcsán hozott uniós versenyjogi ítéleteket.

Kutatásom, módszertanát tekintve elsődlegesen leíró, bemutató jellegű, s melynek célja e terület ismérveinek és lényegi elemeinek hathatós bemutatása.

A hatályos versenyjogi szabályok és a vonatkozó hazai szakirodalom tanulmányozását követően célirányosan választottam ki a szakirodalomban is legtöbbet hivatkozott ítéleteket, annak érdekében, hogy átfogóan megismerhessem a versenyjog jogsértéssel okozott károk megtérítése kapcsán a szabályozást is sok esetben fejlesztő ítélkezési gyakorlatot.

2. A versenyjogi jogsértés történeti előzményeinek és főbb jogforrásainak bemutatása

A versenyjog a modern gazdaság működését meghatározó piaci versenyhez kapcsolódik. Eltér ugyanakkor a hagyományos magánjog kereteitől, hiszen nem a privátautonómia jogi kereteit kívánja kiterjeszteni, sokkal inkább egyfajta korlátozó szerepet tölt be, s e korlátozó funkciójával gazdasági verseny okozta negatív következményeket hivatott csökkenteni, azokkal szemben megfelelő védelmet biztosítani. A versenyjog céljának szokták még tekinteni a gazdasági szabadság biztosítását, illetve – az Európai Unió szempontjából – a különböző piacok integrációját is.^[1]A piac lététől és funkciójától elválaszthatatlan a verseny, a versenynek pedig számos negatív következménye lehet.^[2]

A kartellek és a gazdasági erőfölényben lévők veszélyeztetik a versenyt a különböző

visszaélések miatt, így a jognak a piaci versenyt kell megfelelően és hatékonyan védenie, fellépve a piacot túlzottan befolyásoló és a versenyt korlátozó, esetlegesen kizáró folyamatokkal szemben. Ugyanakkor a verseny a gazdaság éltető eleme és a fogyasztói jólét biztosítója is.^[3]

Célja ezáltal, a jog eszközeivel biztosított szabályozásnak a szerződéses szabadság korlátozása olyan érdekekből, melyeknek köszönhetően a piaci mechanizmus működése érdekében fenntartható a kereslet és kínálat közötti egészséges egyensúly.^[4]

Történeti előzményként megemlítendő, hogy kezdetben, a jogi szabályozás szükségességének felmerülésekor a *Code civil*, vagyis a Francia Polgári Törvénykönyv szabályai körén belül a deliktualis kártérítési felelősség szabályozási klauzuláinak alkalmazási körét kezdték alkalmazni azokban az esetekben, amikor szükségessé vált a tisztességtelen versenycselekményekkel szembeni fellépés. Ezt követően az 19. század végére megjelent az önálló szabályozás igénye.^[5] Az 1890-es években, az Amerikai Egyesült Államokban elfogadták az ún. antitröszt törvényt. Ez utóbbi a klasszikus társasági jogot, vagyis a részvénytársaságok jogát is érintő szabályozásként született meg.^[6]

1946-ban az USA bíróságai már lehetőséget biztosítottak a károsultak számára, hogy jogaikat peres úton érvényesíthessék. Jelenleg a versenyjogi jogsértések okán induló ügyek 90%-a kártérítési per.^[7]

A 21. században új trendek és tendenciák ütötték fel fejüket a versenyjogon belül is. Amint a bevezetőben is említettem, az egyik legjelentősebb új jelenség a versenyjogi szabályozás kapcsán a versenyjogi jogsértésekhez kapcsolódó magánjogi igényérvényesítés előtérbe kerülése. Hosszú időn keresztül ugyan a közjogi jogérvényesítés jellemezte a jogágot, ezért a versenyjogi szankciórendszer és a versenykorlátozó tevékenységek jogkövetkezményei túlnyomórészt bírásgok és eltiltások, vagyis közigazgatási jellegűek voltak, emellett jelentek meg a büntetőjogi jogkövetkezmények, melyek a gazdasági verseny tisztaságát csorbító bűncselekményeket voltak hivatottak szankcionálni.^[8]

Európában a magánjogi jogérvényesítés szabályozása, elmélete és gyakorlata sem kapott kiemelt figyelmet egészen az elmúlt évtizedekig. A versenyjogi diskurzust a 21. századtól kezdték el meghatározni a magánjogi jogérvényesítés eszközei, így már a korábbi gyakorlattal szemben nem csak másodlagos, közvetett szankciós eszközként jelent meg a magánjog a versenykorlátozásokkal szembeni fellépésekben.

Ebben a tendenciában hozott elsőként átfogó változást a *Tanács a Szerződés 81. és 82.*

cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló 1/2003/EK rendelete, azzal, hogy decentralizálta a versenyeljárások rendjét. Ennek eredményeként a tagállamok polgári bíróságai nyitottabbá váltak a versenyjogi jogsértésekhez kapcsolódó magánjogi keresetek befogadására. Az igazi paradigmaváltás a versenyjogban azonban csak az a precedens értékűnek is minősülő 2001-ben hozott ítélet eredményezett, melyet az Európai Unió Bírósága a *Courage kontra Crehan* ügyben hozott meg.^[9]

2014-ben fogadta el az Európai Parlament és a Tanács *a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról szóló 2014/104/EU irányelvet* (Irányelv). Az Irányelv a teljes kártérítéshez való jog deklarálása mellett különböző elveket is megfogalmaz. Elvárása a tagállamokkal szemben, hogy a kártérítés tényleges érvényesülését a nemzeti szabályozás biztosítsa, emellett a tagállami és az európai versenyjogsértéssel okozott károk egyenértékű megítélését is hangsúlyozza.^[10]

A hazai szabályozás tekintetében az Alaptörvény is megfogalmaz a gazdasági verseny hatékonyságát biztosító szabályt, illetve a versenytorzító magatartások elleni fellépés deklarálása körében a jogalkotó kimondja: „Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.”^[11] Mindezen túl egyrészt a kártérítés, másrészt a szerződés érvénytelenségére vonatkozó szabályok, harmadrészt pedig a teljesítésre kötelezés jogintézménye tartozik a versenyjogi jogsértésekhez kapcsolódó magánjogi igények körébe. Mindezek mellett, mint lehetséges magánjogi jogkövetkezmény szóba kerülhet még a szerződésszegés egyik típusa, a lehetetlenülés is, ezt azonban a jogirodalomban vitatják.^[12]

A magyar versenyjog további fejlődése szempontjából is mérföldkőnek tekinthető az *2014/104/EU irányelv* átültetése, amely a nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról szól, mely esetek az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapulnak. Az Irányelvet a *2016. évi CLXI. törvény* implementálta.

Ehhez illeszkedve két mód van a hazai szabályozás alapján az egyes antitröszt szabályok érvényre juttatásának. Egyik lehetőség a verseny védelme érdekében a Gazdasági Versenyhivatal^[13] (GVH) által indított eljárás, a másik lehetőség a polgári bíróságok előtt indított eljárások, amelyek keretében a magánfelek a benyújtott kereset alapján polgári jogi jogkövetkezményeket kívánnak érvényre juttatni versenyjogi jogsértések kapcsán.^[14] A jogérvényesítésnek két útja közül az előbbi a versenyjogi jogérvényesítés közjogi oldalára, addig utóbbi kikényszerítési lehetőség a magánjogi jogérvényesítés lehetőségére utal.

A versenyjog európai uniós és tagállami szabályainak kikényszerítésére és szankcionálására Európában hagyományosan a versenyfelügyeleti eljárások szolgálnak, ezek az eljárások pedig alapjaiban a közjog szabályira épülnek.^[15] A GVH mellett a magyar polgári bíróságoknak is van hatáskörük arra, hogy versenykorlátozó megállapodást vagy erőfölénnyel való visszaélést állapítsanak meg egy polgári perben, akár a felperes, akár az alperes terhére.^[16]

Az 2014/104/EU irányelv átültetésével együtt felmerül az igénye annak, hogy a magyar Versenytörvény a korábbtól eltérő választ adjon a gazdasági versenyt korlátozó megállapodásokhoz fűződő magánjogi jogkövetkezményekre. A semmisségi szankció ugyanis nem feltétlenül tekinthető megfelelőnek.^[17]

A Tpvt. preambuluma szerint:

A gazdasági hatékonyságot és a társadalmi felemelkedést szolgáló piaci verseny fenntartásához fűződő közérdek, továbbá az üzleti tisztesség követelményeit betartó vállalkozások és a fogyasztók érdeke megköveteli, hogy az állam jogi szabályozással biztosítsa a gazdasági verseny tisztaságát és szabadságát. Ehhez olyan versenyjogi rendelkezések elfogadása szükséges, amelyek tiltják a tisztességes verseny követelményeibe ütköző, illetve a gazdasági versenyt korlátozó piaci magatartást, valamint megakadályozzák a vállalkozásoknak a versenyre hátrányos összefonódását, gondoskodva a szükséges szervezeti és eljárási feltételekről is.

A bíróságok előtti jogérvényesítés lehetőségét biztosítják a *tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény* (Tpvt.) 88/A és 88/B. §§-i, melyben a jogalkotó deklarálja, hogy a vonatkozó polgári jogi igények, bíróság előtt közvetlenül is érvényesíthetők. A Tpvt. és az *Európai Unió működéséről szóló szerződés* (EUMSz.) alapján a versenyjogi normák érvényesülésének ellenőrzése és végrehajtása a GVH, illetve az uniós piac egészét érintő jogsértések esetén a Bizottság feladata.

3. A versenyjogi jogsértéssel okozott károk és a kárfelelősség főbb szabályai

A 2014/104/EU irányelv megalkotásának egyik és talán legfontosabb deklarált indoka, hogy a hatékony jogérvényesítés érdekében uniós szintű, a károsultak igényérvényesítését elősegítő szabályok megalkotásával hozzájáruljanak az egységes belső piac megfelelő működéséhez. A hatékony jogérvényesítés elvének tartalmi kibontása mellett mellőzhetetlen annak vizsgálata, hogy a hatékony jogérvényesítés elve hogyan és mennyiben határozza meg a közjogi és magánjogi jogérvényesítés kapcsolatát, valamint hogyan egyeztethető össze a

kártérítési jogi felelősség funkcióival.^[18]

Az Irányelvhez kapcsolódó irodalomban gyakran hivatkoznak arra, hogy az Irányelv megalkotásához vezető úton a szabályozási koncepció kialakítása, az egyes jogintézmények részletszabályainak megalkotása egy állandó egyensúlyozás mentén történt, hol a közjogi, hol a magánjogi jogérvényesítés érdekeit helyezve előtérbe.^[19]

Az Irányelv meghatározza azokat a részletszabályokat, amelyek szükségesek annak biztosításához, hogy az olyan okokból kárt szenvedett személyek, akiknek a kára valamely vállalkozás vagy több vállalkozás által elkövetett versenyjogi jogsértés következtében keletkezett, hatékonyan tudjanak fellépni és saját kártérítési igényüket az adott vállalkozással vagy vállalkozásokkal szemben hatékonyan érvényesíthessék, ezáltal pedig gyakorolhassák az elszenvedett kár teljes megtérítésére vonatkozó jogukat.^[20] A sérelmet szenvedett fél könnyebben jut hozzá a bizonyítékokhoz, valamint a bíróság is felszólíthatja a feleket a bizonyítékok megosztására, emellett a jogsértést megállapító versenyhatósági határozat is automatikusan bizonyítéknak tekintendő. A versenyhatósági határozat elfogadásától legalább egy év áll rendelkezésre a kártérítés igény benyújtására végső, illetve az eladóval közvetlen kapcsolatban nem álló károsultnak is lehetősége van kártérítést kérni. Az Irányelv rendezi a bírósági eljárás és a peren kívüli egyezség viszonyát, így ezutóbbit megkönnyíti.

A hatékony jogvédelemhez kapcsolódik a megfelelő jogérvényesítés lehetősége. Ezt biztosítja egyrészt az EUMSZ 19. cikk (1) bekezdésének második albekezdése, másrészt ugyanezt segíti elő az Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikkének első bekezdése. Az Alapjogi Charta a 47. cikke lényegében az Emberi Jogok Európai Egyezményének 13. cikkén alapszik, mindazonáltal az az Alapjogi Charta itt hivatkozott rendelkezéseit és a deklarált jogokat a Bíróság korábbi ítélezési gyakorlata már elismerte.^[21]

Ennek nyomán feltehető az a kérdés, hogy mi a szerepe a hatékony jogérvényesítés elvének, illetve ezzel összefüggésben, hogyan viszonyul egymáshoz a közjogi és magánjogi jogérvényesítés. Végül értékelni szükséges, hogy a magánjogi jogérvényesítéssel szemben támasztott hatékonysági követelmény hogyan tud érvényesülni a kártérítési felelősség anyagi jogi szabályainak alkalmazása során.^[22]

A Bíróság által kialakított korábbi, állandó ítélezési gyakorlata alapján megállapítható az, hogy az elsődleges közösségi (uniós) joganyagban rögzített antitröszt szabályoknak közvetlen hatálya van és közvetlenül alkalmazhatók olyan európai dimenziójú jogviszonyokban, melyekben magánfelek a jogalanyok.^[23] E rendelkezések jogokat és

kötelezettségeket keletkeztetnek az érintett jogalanyok számára, amelyek érvényesülését a nemzeti bíróságoknak kell biztosítaniuk. Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a nemzeti bíróságok feladata, hogy teljes érvényesülést biztosítsanak ezeknek a szabályoknak, ezáltal védve az uniós jog alapján a magánszemélyeket megillető jogokat.^[24]

4. A versenyjogi szabályok és a Ptk. rendelkezéseinek kapcsolata a kártérítési felelősség tükrében

A Tpvt. 88/C-88/I. §§-ai tartalmazzák azokat az anyagi jogi jellegű részletszabályokat, melyek a versenyjogi jogsértésen alapuló kártérítési igények érvényesítésével kapcsolatosak. A Ptk. kártérítési felelősségre vonatkozó szabályai is alkalmazandók a Tpvt. hivatkozott rendelkezései mellett, a törvény azonban azt a kitéletet támasztja, hogy azokat a versenyjogi jogsértésből eredő kárért való felelősségre vonatkozó szabályok Tpvt. XIV/A. Fejezetében foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.^[25]

Úgy is fogalmazhatunk, a polgári jog a versenyjog „háttér” joganyagaként is funkcionál. A kártérítés mellett, szabályozza a semmisséget és annak jogkövetkezményeit, valamint a hatóság jóváhagyásától függő ügyletek jogi sorsát.^[26]

Azt is fontos megemlíteni, hogy A Ptk. a teljes kár megtérítését tekinti főszabálynak, s bírói mérlegelés alapján enged ettől eltérést, kivételes esetben.^[27]

A felelős személy kötelessége a károsultat olyan helyzetbe hozni, mintha a kár be sem következett volna, tehát az eredeti, kárt megelőző állapotot és helyzetet kell visszaállítani, s gondoskodni a jogellenes magatartás folytán előállott hátrány kiegyenlítéséről is.

Ebben nyilvánul meg a polgári jogi felelősség részben reparációs, s részben preventív célja. A reparáció céljából következik, hogy a károkozó teljes kártérítést köteles nyújtani. A versenyjogi jogsértést tanúsító vállalkozásnak a károsultat tehát olyan helyzetbe kell hoznia, amilyen állapotban egyébként a versenyjogi jogsértés hiányában lenne. Fontos kiemelni azonban, hogy a kártérítés nem nyúlhat túl azért a saját célján, vagyis a kártérítés nem válhat nyereség forrásává a károsultra nézve. Ebben nyilvánul meg a karon szerzés tilalma. A kártérítési kötelelem ezen alapelvei tükröződnek vissza a Ptk. vonatkozó rendelkezéseiben is.^[28]

A teljes kártérítés – bár elvként rögzítették az egyes jogrendszerek – fogalmi teljességében azonban a teljes kártérítés elve ténylegesen nem érvényesül. A teljes kártérítés elvét a tételes jog és a bírói gyakorlat is különböző szabályok, jogi technikák, dogmatikai

megoldások segítségével áttöri. A teljes kártérítés elvét általában a jogirodalomban is kritikával illetik, és korlátozása mellett foglalnak állást; a kérdés rendszerint a korlátozás mértéke, illetve az a jogalkotói, jogalkalmazói technika, amellyel ez megvalósítható. Az előreláthatóság tételes jogi szabályként emellett a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség rendelkezései közé is bekerült.^[29]

A reparáció mellett a polgári jogi felelősség másik funkciója a prevenció, amely tartalmát tekintve azt a célt szolgálja, hogy ténylegesen visszatartsa a károkozót és mindenki más további károkozó magatartások kifejtésétől, a felróhatóság megállapításában jelentkező kedvezőtlen társadalmi ítélet pedig nemcsak szankció, hanem a nevelés, a megjavítás eszköze is kiváltja.^[30]

5. A versenyjogi jogérvényesítésekből következő igényérvényesítés

A versenyjogi igények polgári bíróságok előtti érvényesítését szokás „kard” és „pajzs” típusokra is osztani. A „kard” keresetnél a felperes versenyjogi jogsértésre hivatkozva érvényesít az alperessel szemben valamilyen polgári jogi igényt, avagy kártérítést, esetlegesen az eredeti állapot helyreállítását. A „pajzs” használatakor az alperes hivatkozik a felperes versenyjogsértő magatartására, így például „egy - vele szemben indított -teljesítésre kötelezés iránti polgári perben”.^[31]

A Tpv. 88/A. §-át, a Tpv. 11. §-ának (3) bekezdésével összhangban szükséges értelmezni. A rendelkezés alapján mindazokat a jogkövetkezményeket, amelyeket a Tpv. szabályozása a kartelltilalom megszegéséhez fűz, a Ptk.-ban azokkal a jogkövetkezményekkel kell együttesen alkalmazni, amelyek a jogszabályba ütköző szerződésre irányadók. Ez elsősorban azt jelenti, hogy a versenykorlátozó megállapodás polgári jogi értelemben semmis, továbbá teret nyit a kártérítési igények érvényesítésének is.

A Tpv. 88/A. §-ának 2005-ös beiktatására azért volt szükség, mert a bírósági joggyakorlat nem volt egységes a tekintetben, hogy a GVH-nak a Tpv.-ben rögzített országos és kizárólagos hatásköre lehetővé teszi-e az önálló igényérvényesítést.^[32] A szabály Tpv.-be iktatásával a jogalkotó egyértelművé tette, hogy a GVH közérdeket érvényre juttató hatásköre nem lehet akadálya annak, hogy magánfelek magánérdekeik mentén hivatkozzanak versenyjogi jogsértésre polgári jogi jogvitáik során.

A „stand alone” keresetről, vagyis önálló igényérvényesítésről akkor beszélünk, amikor a versenyjogi kártérítési pert a GVH, vagy más tagállami versenyhatóság eljárása nem előzi

meg. A károkozó magatartás bizonyítása ilyenkor a felperes feladata. Ez jelentősen megnehezíti az igényérvényesítést, hiszen a versenyhatóságoknak összehasonlíthatatlanul jobb lehetőségeik vannak versenyjogi jogsértések bizonyítására, mint a magánfeleknek. Az Irányelvnek a Tpvt.-be való átültetése lényegi könnyítéseket hozott a felperesek számára az önálló perekben.

A Tpvt. 70. §-ának (1) bekezdése értelmében a GVH három feltétel egyidejű fennállása esetén indít egy magatartás vizsgálatára versenyfelügyeleti eljárást. Ezek az alábbi esetek:

- a magatartás valószínűsíthetően jogsértő,
- fennáll a GVH hatásköre, valamint
- az eljárás lefolytatását maga a közérdek védelme teszi szükségessé.^[33]

Önálló igényérvényesítésre ezért főszabály szerint akkor kerül sor, amikor a GVH úgy ítéli meg, hogy a közérdek védelme nem teszi szükségessé hatósági eljárás lefolytatását.

A Tpvt. 88/B. §-ának (1) bekezdése értelmében haladéktalanul értesíti arról a bíróság a versenyhatóságot, hogy ha a versenykorlátozó megállapodás valamely perben felmerülne, szintén értesítési kötelezettsége van a bíróságoknak azokban az esetekben, hogy ha az erőfölénnyel való visszaélés tilalmával kapcsolatos jogszabályi rendelkezések alkalmazásának szükségessége merül fel.

Ezekben a meghatározott esetekben a versenyhatóság tehet írásbeli észrevételeket a per tárgyával kapcsolatosan, fontos kiemelni azonban, hogy a GVH által megfogalmazott észrevételek azonban a bíróságot nem kötik.^[34] A 88/B. §-ban foglaltak alkalmazása minden bíróságra kötelező, így nincsen mérlegelési lehetőségük. A fenti szabályoknak köszönhető az, hogy a GVH valamennyi olyan magánjogi perrel tudomással bír, amelyek esetében felmerül a klasszikus antitröszt szabályok alkalmazásának szükségessége. A GVH nem köteles észrevételeket tenni. A Tpvt. 88/B. § (3) bekezdése alapján azonban ilyen irányú felhívásra, melynek kibocsátása az eljáró bíróság szabad mérlegelésén múlik, a GVH köteles jogi álláspontjáról is tájékoztatni a bíróságot. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a GVH ilyenkor a bíróság számára bemutatja azokat a szempontokat, amiket saját eljárásában maga is mérlegelne a feltételezett jogsértés elbírálása körében.

Más azonban a helyzet, ha a GVH a perbeli magatartásról való tudomásszerzést követően úgy ítéli meg, hogy a közérdek védelme szükségessé teszi a közjogi jogérvényesítést is. Ilyenkor ugyanis gyakorlatilag magához vonhatja a magatartás versenyjogi szempontú elbírálását. Ezért, amikor a GVH arról értesíti a bíróságot, hogy a perbeli magatartás

tárgyában versenyfelügyeleti eljárást indít, a bíróság a pert köteles felfüggeszteni ezen eljárás és az azt követő esetleges közigazgatási bírósági eljárás idejére.^[35]

Lényegesen könnyebb dolga van a felperesnek, ha a versenyhatóság már korábban lefolytatta az eljárását, és jogerős döntésében megállapította a jogellenes magatartás (versenyjogi jogsértés) megtörténtét. Ezekben az esetekben így már „csak” a kár bekövetkeztét, annak mértékét, illetve az okozati összefüggést kell bizonyítania a felperesnek az általa indított kártérítési perben.

6. A közjogi és magánjogi jogérvényesítés és a hatékony jogérvényesítés elve

Általánosan elfogadott álláspont, hogy az uniós versenyszabályok versenyhatóságok általi érvényesítése és a polgári keresetek között ugyan nem jött létre *de iure* hierarchia, ugyanakkor a Bizottság és a nemzeti versenyhatóságok szerepe sokkal jelentősebb az EUMSZ 101. és 102. cikkének való megfelelés biztosításában, mint a versenyjogi kártérítési kereset útján történő jogérvényesítésnek.^[36]

Az Irányelv, nem változtatta meg azt a kiindulópontot, hogy a versenyjogi jogsértések elleni fellépés az Európai Unióban továbbra is a közjogi igényérvényesítés rendszerére épül. Tény azonban, hogy a magánjogi jogérvényesítés szerepe felértékelődött.

A hazai jogirodalomban már az Irányelv hatálybalépése előtt is általános elméleti álláspont volt, hogy a közjogi jogérvényesítés célja a jogsértés felszámolása, a jogsértés szankcionálása, valamint a prevenció, a további jogsértéstől való elrettentés, a kártérítési kereset útján történő igényérvényesítés célja pedig a reparáció. A versenyfelügyeleti eljárásban kiszabott bírság nem tölt be reparációs funkciót.^[37] Az irodalomban gyakran történt utalás arra is, hogy a közjogi és a magánjogi jogérvényesítés egymást kiegészítik, és nem pedig helyettesítik egymást. Egyes álláspontok szerint nem lehet a magánjogi igényérvényesítést pusztán a hatósági fellépés kiegészítőjeként felfogni, hiszen az az egyéni érdeksérelmek reparálását szolgálja.^[38]

A Tpv. 88/I. § (1) bekezdése alapján az engedékenységre alapján mentesülő vállalkozás kizárólag a saját közvetlen vagy közvetett vevőinek, vagy beszállítóinak okozott kár megtérítéséért felel egyetemlegesen. A kérdés így az, hogy gyakorlati megvalósulásukat tekintve e szabályok alapján végeredményben kedvezőbb helyzetbe kerül-e a vállalkozás a kártérítési kötelezettség szempontjából, mintha engedékenységi kérelemmel nem élt volna.

Ez az anyagi jogi „védettség” nem illeti meg azonban a többi károsult felé akkor, ha más károkozótól a kártérítés nem teljes mértékben hajtható be.

Lényeges kérdésekben ad útmutatást az Irányelv preambuluma is, hiszen a kártérítési anyagi jogi szabályok alkalmazása és értelmezése tekintetében megköveteli a hatékony jogérvényesítés elvének érvényesítését. Ennek körében az Irányelv preambuluma kimondja, hogy minden olyan esetben az egyes tagállamoknak a nemzeti jogszabályai lesznek irányadók és a tagállami eljárási szabályokat kell irányadóan alkalmazni azokra a kártérítési keresetekre, amikor uniós jogi szabályozás egyébként nem áll rendelkezésre. Továbbá deklarálja azt is, hogy szem előtt kell tartaniuk a tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elvét a kár megtérítéséhez való jog gyakorlására vonatkozó nemzeti szabályoknak is.

A fenti részletszabályok azt eredményezik, hogy az itt kifejtetteket nem lehet úgy sem alkalmazni, sem megfogalmazni, amely rendkívüli módon megnehezítené, vagy esetlegesen gyakorlatilag is lehetetlenné teszi a kártérítéshez való jog érvényesítését, amelyet egyébként az EUMSZ. garantálni rendelt. Mindezeket túl az olyan esetekben sem alkalmazhatók a fenti szabályok, hogy ha az alkalmazásuk okán kedvezőtlenebb helyzet állna elő, mint a belső jogban a hasonló keresetekre alkalmazandó szabályok esetében. Továbbá az olyan esetekben, amikor a tagállamok sajátos nemzeti joga a közösségi jogtól eltérő, más feltételeket ír elő a kártérítés kapcsán, akkor viszont lehetővé kell tenni, hogy ezeket az eltérő, kedvezőbb feltételeket (például felróhatóság fennállása) a továbbiakban is fenntartsák. Erre abban az esetben van csak lehetőség, hogy ha egyébként azok a szabályok megfelelnek a Bíróság korábbi ítélezési gyakorlatának, mindemellett pedig esetükben is érvényesülni tud a tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elve.

7. Az Európai Unió Bíróságának versenyjogi jogsértések kapcsán hozott ítéletei

E fejezetben a Bíróság Manfredi és társai, valamint a Courage kontra Crehan ügy tényállását és a Bíróság ítéleteit kívánom röviden bemutatni.

A Manfredi és társai ügy^[39] alapeljárásában magánszemélyek indítottak kártérítési kereseteket biztosítók ellen, miután az olasz verseny- és piacfelügyeleti hatóság (Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato) megállapította, hogy a biztosítók kartellben vettek részt, amely során megemelték kötelező gépjármű felelősségbiztosításra vonatkozó díjaikat. A kártérítési keresetek célja a díjnövekedés megtérítésére irányult, amelyet kartellek útján értek el.

A Bíróság rögzítette, hogy bármely személy hivatkozhat az uniós jogba ütköző megállapodás semmisségére és követelhet kártérítést az elszenvedett károkért, amennyiben az okozati összefüggés fennáll a megállapodás és a kár között. Mindazonáltal a Bíróság hangsúlyozta, hogy uniós szabályozás hiányában az okozati összefüggés fennállása, az elévülés és a bírósági hatáskör tekintetében a tagállami eljárásjog szabályai irányadók. A Bíróság a következőképpen fogalmazott, „[...] a nemzeti bíróságok előtti kártérítési keresetek jelentősen hozzájárulhatnak a Közösségen belüli hatékony verseny fenntartásához.”

Az ítélet a megtérítendő károk tekintetében is lefektetett általános érvényű jogtételeket. Rámutatott arra is a Bíróság, hogy a károsultak nem csak a tényleges kárunknak, vagyis a *damnum emergens*-nek a megtérítését követelhetik a károkozás kapcsán, hanem az elmaradt vagyoni előnyüknek, azaz a *lucrum cessans* megtérítését is. Ez a tényleges érvényesülés elvéből következik. Mindezeket túl természetesen a károkozástól számítva követelhetik a vonatkozó kamatok megfizetését is. Az egyenértékűség elvéből fakad az is, hogy ennek megfelelően abban az esetben, ha megítélhetők különleges kártérítések a közösségi versenyjogon alapuló keresetekhez hasonlóan tagállami keresetek esetében (lásd ehhez például a kivételes vagy bírság jellegű kártérítéseket), akkor az előbbi keresetek esetén az ezekre való hivatkozást és az ezen károk megtérítésének követelését is lehetővé kell tenni.

A Bíróság ehhez következőket is megfogalmazta: „a közösségi jog nem akadályozza a nemzeti bíróságokat abban, hogy őrködjenek afelett, hogy a közösségi jogrend által biztosított jogok védelme ne járjon az azt élvezők jogalap nélküli gazdagodásával”.

A Courage kontra Crehan ügy tényállása szerint 1990-ben az Egyesült Királyság sörreladási piacán 19%-os részesedéssel rendelkező Courage sörgyár, valamint a Grand Metropolitan társaság, mely különböző érdekeltségekkel rendelkezett a szállodaiparban és vendéglátásban, megegyeztek abban, hogy egyesítik bérbe adott italüzleteiket. E célból saját italboltjaikat átruházták az Intrepreneur Estates Ltd.-re (továbbiakban: IEL), melyben egyenlő részesedéssel rendelkeztek.

Az IEL és a Courage között született megállapodás értelmében az IEL által kiadott italüzletek bérlői csak a Courage-tól szerezhetik be az általuk kínált sört. Ennek okán a Courage köteles volt a megrendelt mennyiséget az IEL által bérbe adott italboltokra vonatkozó árjegyzékben meghatározott áron szállítani. 1991-ben Bernard Crehan két, húsz évre szóló bérleti szerződést kötött az IEL-lel, amelyben szintén kikötötték a Courage-tól való beszerzési kötelezettséget. 1993-ban Courage, az alapeljárás felperese, keresetet nyújtott be a bíróságon, amelyben kérte, hogy Bernard Crehan, az alapeljárás alperese, fizessen meg a

részére 15 266 font (GBP) összeget ki nem fizetett, de teljesített sörszállításért.

Az angol Court of Appeal úgy vélte, hogy nem ítélt meg kártérítés annak a félnek, aki maga is tevékeny részese volt egy versenykorlátozó forgalmazási megállapodásnak: ők a jogsértés okozói, nem pedig áldozatai. Az uniós joggal nem ellentétes az a nemzeti jogi rendelkezés, amely kizárja a kártérítést annak javára, akit jelentős felelősség terhel a versenykorlátozásért. Így jogainak orvoslására jogosult az a sörértékesítő, aki a szerződés megkötésekor nem volt igazi alkupozícióban, különösen, ha a megállapodásban foglalt korlátozások azáltal válnak jogellenessé, hogy részét képezik egy piacot lefedő, hasonló megállapodásokból álló forgalmazási rendszernek.^[40]

A Bíróság az ügyben elvi éllel rögzítette, hogy a kártérítés követelése jogának elismerése *„lényegében megerősíti a közösségi versenyjogi szabályok hatékonyságát, és gyengíti azokat a gyakran rejtett megállapodásokat vagy gyakorlatokat, amelyek alkalmasak arra, hogy a versenyt korlátozzák vagy torzítsák”*. A Bíróság továbbá hangsúlyosan emelte ki azt is, hogy *„ebből a szempontból a nemzeti bíróságok előtti kártérítési keresetek jelentősen hozzájárulhatnak a Közösségen belüli hatékony verseny fenntartásához.”*^[41]

Továbbá a Bíróság azt is hangsúlyozta, hogy a vonatkozó közösségi szabályozás hiányában az egyes tagállamok nemzeti jogrendszerének feladata a vonatkozó eljárási szabályok kialakítása, e szabályok azonban egyrészt nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint azok, amelyek a hasonló tagállami jogi keresetekre vonatkoznak, ez az ún. egyenértékűség elve, másrészt nem tehetik a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézvé a közösségi jogrend által biztosított jogok érvényesítését, ez az ún. tényleges érvényesülés elve.^[42]

A Bíróság a kártérítési igények érvényesítésére vonatkozó valamennyi nemzeti szabály tekintetében emelte ki ezen követelményeket, így nem csak a kártérítési eljárási szabályok, hanem az anyagi jogi szabályok tekintetében is a tényleges érvényesülés és az egyenértékűség elvének érvényesülését támasztotta követelményként.

Kiemelendő, hogy a Bíróság gyakorlatában e kialakult elvi tételek az Irányelv rendelkezései közé kerültek, így az egyes ítéletekben kifejtett indokolások iránymutatásként szolgálhatnak az Irányelv szabályainak értelmezéséhez.

Összegzés

Adam Smith^[43] úgy fogalmazott, „a piac csak akkor működik megfelelően, ha a tökéletes

verseny nem szenved csorbát”, azonban tökéletes versenyről a gyakorlatban nem beszélhetünk.

A jogalkotó feladata, hogy olyan szabályokat alkosson, amelyek alkalmasak arra, hogy a piaci versenyt hatékonyan védjék, fellépjenek a piacot túlzó mértékben befolyásoló, a versenyt korlátozó, kizáró folyamatokkal szemben. A kártérítési jog e visszaélések visszaszorítását hivatott szolgálni, s mindezt a közjogi és magánjogi jogérvényesítéssel összeegyeztethető módon.

Az Irányelv (6) preambulumbekzdése is megfogalmazza ezen összhang kiemelt fontosságát: „a hatékony magánjogi jogérvényesítést célzó polgári jogi keresetek és a versenyhatóságok általi hatékony közjogi jogérvényesítés biztosítása érdekében a két eszköznek kölcsönhatásban kell lennie egymással, így biztosítva a versenyjogi szabályok legteljesebb érvényesülését”.^[44]

Az Irányelv biztosítja, hogy a versenyjogi jogsértés következtében kárt szenvedett személyek a jogsértővel szemben hatékonyan érvényesíthessék az elszenvedett kár teljes megtérítésére vonatkozó jogukat.

Ugyan dolgozatomban külön nem tértem ki versenyjogi jogsértéssel okozott károk peren kívüli rendezésére, azonban fontosnak tartom megemlíteni, hogy e funkció szintén a kártérítés intézményét szolgálja, hiszen az Irányelv az egyezséget kötő jogsértő vállalkozások pozícióját kedvezőbben határozza meg, mint az egyezséget nem kötő jogsértő vállalkozásokhoz helyzetét.

A kártérítési jog fejlődése megvalósulni látszik, amelyet az irányelv kettős célja is tükröz. A versenyjogi igényérvényesítés közjogi és magánjogi részének összehangolását hangsúlyozza, valamint a sértettek teljes körű kártérítését is lehetővé teszi.

Az implementációnak köszönhetően a magyar jog közelebb került az Európai Unió által képviselt állásponhoz, valamint nagy mértékben hozzájárult a kártérítési jog fejlődéséhez.

Bibliográfia

Bassola Bálint – Fejes Gábor: Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető polgári jogi igények – Néhány alapvetés, in Boytha Györgyné (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*, Budapest, HVG-ORAC, 2008.

Boytha Györgyné – Tóth Tihamér (szerk.): *Versenyjog*, PPKE JÁK, Budapest, 2010.

Csöndes Mónika: *Előrelátható károk? Az előreláthatósági korlát hatása a szerződésszegési kártérítési jogunkra*, Budapest, Eötvös, 2016.

Darázs Lénárd: *A kartellek semmissége*, Budapest, CompLex Kiadó, 2009.

Eörsi Gyula: Kísérlet egy egységes polgári jogi felelősségi rendszer felvázolására, in Szabó Imre (szerk.): *Magyar Tudományos Akadémia Társadalmi-történeti Tudományok Osztályának Közleményei*. IX. köt. Budapest, 1959.

Miskolczi Bodnár Péter: *Versenyjogsértéssel okozott károk megtérítése – egy magyar jog számára iránymutató irányelv átültetése-A versenyjog legújabb fejleményei – Európai Unió kitekintéssel*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018.

Miskolczi Bodnár Péter: *In memoriam Novotni Zoltán-émlékkönyv, Kártérítés versenyjogsértés következményeiért*, Miskolc, Novotni Alapítvány, 2021.

Miskolczi Bodnár Péter: Indemnification and harm caused by infringement of Antitrust rules from Private Law point of view, In András Osztoivits (ed.): *Recent Developments in European and Hungarian Competition Law*, Budapest, Karoli Gaspar University of the Reformed Church in Hungary, 2012.

Miskolczi Bodnár Péter: *A versenyjog és az új Ptk.*, Budapest, HVG-ORAC, 2014.

Fejes Gábor: Versenyjogi jogsértés – polgári jogi szankció: érvénytelenség, teljesítésre kötelezés, és kártérítés versenyjogi alapon, in Boytha Györgyné (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*, Budapest, HVG-ORAC, 2008.

Hegymegi-Barakonyi Zoltán – Horányi Márton: Közjogi kontra magánjogi jogérvényesítés? in Boytha Györgyné (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest, HVG-ORAC, 2008.

Kiss Barnabás Sándor: Lehetünk-e kicsi Amerika? – A versenyjogi kártérítés jövője hazánkban, *Arsboni*, 2016, <https://arsboni.hu/a-versenyjogi-karterites-jovoje/>

Polányi Károly: *A nagy átalakulás. Korunk gazdasági és politikai gyökerei*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2004.

Polauf Tamás (szerk.): *Versenyjogi kártérítési perek – kézikönyv a joggyakorlat számára*, Budapest, Wolters Kluwer, 2018.

Szabó Péter: A versenyjog megsértésén alapuló kártérítési igények magánjogi érvényesítésének néhány időszerű kérdése, *Versenytükrök*, 11. évf., 2015/2.

Székely Zsófia: A magánjogi jogérvényesítés néhány aktuális kérdése a 2014/104/EU irányelv tükrében, *Miskolci Jogi Szemle*, 12. évf., 2017/1.

Zavodnyik József: Egyensúlyemelés. A versenyjogi kártérítési irányelv átültetésének egyes kérdései, *Versenytükrök*, 12. évf., 2016/4. különszám

Zeller Judit: Az Alapjogi Charta 47. cikkéhez fűzött kommentár, in Osztovits András (szerk.): *Az Európai Unióról és az Európai Unió működéséről szóló Szerződések Magyarázata I.* Budapest, CompLex, 2011.

Hivatkozások

1. Ld. Motta, Massimo: *Versenypolitika – Elmélet és gyakorlat*. Budapest, 2007. GVH Versenykultúra Központ, 19, 24-25. ↑
2. Polányi Károly: *A nagy átalakulás. Korunk gazdasági és politikai gyökerei*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2004, 396. ↑
3. Miskolczi Bodnár Péter: *In memoriam Novotni Zoltán-émlékkönyv, Kártérítés versenyjogsértés követ-kezményeiért*, Miskolc, Novotni Alapítvány, 2021, 113. ↑
4. Polauf Tamás (szerk.): *Versenyjogi kártérítési perek – kézikönyv a joggyakorlat számára*. Budapest, Wolters Kluwer, 2018, 29. ↑
5. Az első törvény a német árjelzések védelméről szóló jogszabály volt 1894-ben, két évvel később pedig szintén Németországban került megalkotásra a tisztességtelen versenycelemek elleni harcról szóló jogszabály. ↑
6. Polauf: *Versenyjogi kártérítési perek*, 30. ↑
7. Kiss Barnabás Sándor: Lehetünk-e kicsi Amerika? – A versenyjogi kártérítés jövője hazánkban, *Arsboni*, 2016, <https://arsboni.hu/a-versenyjogi-karterites-jovoje/> ↑
8. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 415-421. §§. ↑
9. Ehhez lásd: Courage Ltd kontra Bernard Crehan és Bernard Crehan kontra Courage Ltd és társai. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Court of Appeal (England and Wales) (Civil Division) – Egyesült Királyság. C-453/99. sz. ügy. Elérhető: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=hu&num=C-453/99> ↑

10. Miskolczi Bodnár Péter: *Versenyjogsértéssel okozott károk megtérítése – egy magyar jog számára iránymutató irányelv átültetése–A versenyjog legújabb fejleményei – Európai Unió kitekintéssel*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018, 24. ↑
11. Magyarország alaptörvényének M) cikk (2) bekezdése ↑
12. Ehhez lásd: Darázs Lénárd: *A kartellek semmissége*. Budapest, CompLex Kiadó, 2009, 173-175. ↑
13. A GVH a versenyfelügyeletet látja el közigazgatási eljárási keretek között. ↑
14. Bassola Bálint – Fejes Gábor: Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető polgári jogi igények – Néhány alapvetés, in Boytha Györgyné (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest, HVG-ORAC, 2008, 21. ↑
15. Székely Zsófia: A magánjogi jogérvényesítés néhány aktuális kérdése a 2014/104/EU irányelv tükrében, in *Miskolci Jogi Szemle*, 12. évf., 2017/1. ↑
16. Tpv. 88/A. §-ának (1) bekezdése ↑
17. Polauf: *Versenyjogi kártérítési perek*, 30. ↑
18. Polauf: *Versenyjogi kártérítési perek*, 54. ↑
19. Zavodnyik József: Egyensúlyemelés. A versenyjogi kártérítési irányelv átültetésének egyes kérdései, *Versenytükrök*, 12. évf., 2016/4. különszám, 61. ↑
20. 2014/104/EU irányelv 1. cikkének (1) bekezdése ↑
21. Zeller Judit: *Az Alapjogi Charta 47. cikkéhez fűzött kommentár*. In: Osztovits András (szerk.): *Az Európai Unióról és az Európai Unió működéséről szóló Szerződések Magyarázata I*. CompLex, Budapest, 2011, 561. ↑
22. Polauf: *Versenyjogi kártérítési perek*, 54-55. ↑
23. Ehhez lásd: C-127/73. BRT kontra SABAM ECLI:EU:C:1974:25, C-282/95. P. Guérin automobiles/ Kommissionen ítélet, ECLI:EU:C:1997:159. ↑
24. C-106/77. Simmenthal, ECLI:EU:C:1978:49., C-213/89. Factortame Ltd. és társai ítélet, ECLI:EU:C:1990:257. ↑
25. Tpv. 88/C. § (1) bekezdés ↑
26. Miskolczi Bodnár Péter: *A versenyjog és az új Ptk*. Budapest, HVG-ORAC, 2014. ↑
27. Miskolczi Bodnár Péter: Indemnification and harm caused by infringement of Antitrust rules from Private Law point of view, in András Osztovits (ed.): *Recent Developments in European and Hungarian Competition Law*. Budapest, Karoli Gaspar University of the Reformed Church in Hungary, 2012, 26-40. ↑
28. Ptk. 6:519. §, Ptk. 6:522. § (2) bekezdése ↑
29. Csöndes Mónika: *Előrelátható károk? Az előreláthatósági korlát hatása a szerződésszegési kártérítési jogunkra*. Budapest, Eötvös, 2016, 57-58. ↑
30. Eörsi Gyula: Kísérlet egy egységes polgári jogi felelősségi rendszer felvázolására, in Szabó Imre (szerk.): *Magyar Tudományok Akadémia Társadalmi-történeti Tudományok Osztályának*

Közleményei. IX. köt. Budapest, MTA, 1959, 119-120, 125. ↑

31. Polauf: *Versenyjogi kártérítési perek*, 49. ↑
32. BH 2004.151. ↑
33. Boytha Györgyné – Tóth Tihamér (szerk.): *Versenyjog*. Budapest, PPKE JÁK, 2010. 379. ↑
34. Tpv. 88/B. § (2) bekezdés ↑
35. Tpv. 88/B. § (7) bekezdés ↑
36. Szabó Péter: A versenyjog megsértésén alapuló kártérítési igények magánjogi érvényesítésének néhány időszerű kérdése, *Versenyűkör*, 11. évf., 2015/2, 51. ↑
37. Hegymegi-Barakonyi Zoltán – Horányi Márton: Közjogi kontra magánjogi jogérvényesítés? in Boytha Györgyné (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest, HVG-ORAC, 2008, 178. ↑
38. Fejes Gábor: Versenyjogi jogsértés – polgári jogi szankció: érvénytelenség, teljesítésre kötelezés, és kártérítés versenyjogi alapon, in Boytha Györgyné (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest, HVG-ORAC, 2008, 46. ↑
39. C-295/04. sz. Manfredi ügyben 2006. július 13-án hozott ítélet, EBHT 2006., I-6619. ↑
40. Tóth Tihamér: A kártérítéshez való jog uniós versenyjogi alapjai, *Jogászvilág*, 2020, <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-karteriteshez-valo-jog-unios-versenyjogi-alapjai/> ↑
41. C-360/09. Pfleiderer AG kontra Bundeskartellamt ítélet, ECLI:EU:C:2011:389. ↑
42. C-453/99. Courage Ltd. kontra Bernard Crehan és Bernard Crehan kontra Courage Ltd. és társai ítélet ECLI:EU:C:2001:465. ↑
43. Skót klasszikus közgazdász és filozófus, akit a modern közgazdaság-tudomány atyjaként tartanak számon. ↑
44. Az Európai Parlament és a Tanács 2014/104/EU irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról, (6) preambulum bekezdés. ↑